

Sisällys

❖ Pankkisektorin vakavaraisuussuhteet vahvistuivat ja pysyivät eurooppalaista keskitasoa korkeampina.....	2
❖ Ylimääräisten pääomapuskurien laskutrendi jatkui – Suomen pankkisektorin häiriönsietokyky kuitenkin euroalueen keskimääräistä tasoa vahvempi	3
❖ Rahoitus- ja vakuutusryhmittymien vakavaraisuussuhde heikkeni sektorin rakennemuutosten myötä	4
❖ Pankkisektorin liiketulos heikkeni kertaluonteisten erien vaikutuksesta.....	5
❖ Luottokannan kasvu ja edullinen varainhankinta kasvattivat korkokatetta	6
❖ Suomen pankkisektorin tehokkuus on edelleen hieman eurooppalaista keskitasoa parempi	7
❖ Sääntelymuutokset lisäävät kilpailua ja tunnistusmenetelmien turvallisuutta.....	8
❖ Pankkien konttoriverkosto supistunut.....	8
❖ Yritysten ja kotitalouksien järjestämättömät saamiset maltillisella tasolla	9
❖ Kiinteistömarkkinalähtöiset riskit kasvaneet viime vuosina.....	11
❖ Pankkisektorin maksuvalmius LCR:lla mitattuna vahva	11
❖ Riippuvuus markkinavarainhankinnasta Suomen pankkisektorilla EU-alueen merkittävimpiä	12
❖ Markkinariskipääomavaatimuksen osuus kaikista pääomavaateista maltillinen	14
❖ Rahoitustaseen korkoriskin merkitys pienentynyt monilla pankeilla.....	15

Kirjoittajat

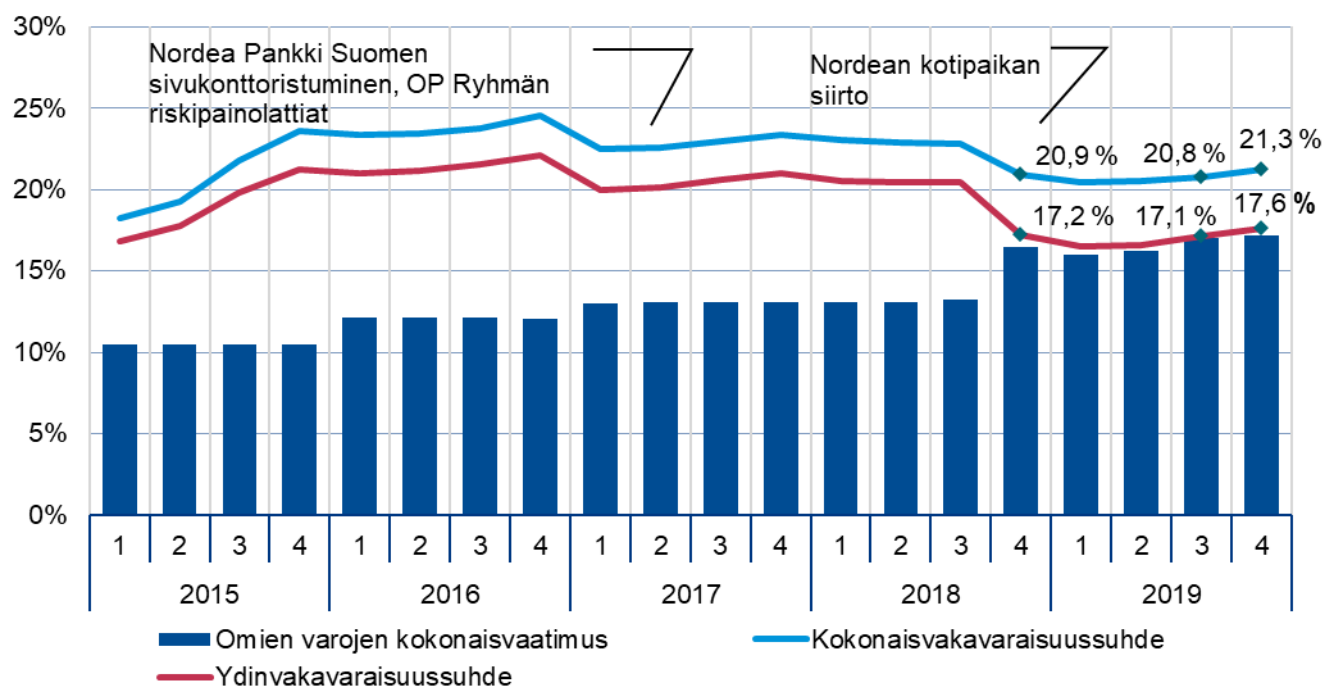
- ❖ Arttu Kiviniemi, finanssianalyttikko
- ❖ Olli Mattinen, finanssianalyttikko
- ❖ Torsten Groschup, johtava riskiasiantuntija
- ❖ Marjo Risku, johtava riskiasiantuntija

Pankkisektorin vakavaraisuussuhteet vahvistuivat ja pysyivät eurooppalaista keskitasoa korkeampina

Suomen talouden vaimeat kasvunäkymät, yritysten ja kuluttajien heikentynyt luottamus sekä kansainvälisen talouden ja rahoitusmarkkinoiden kohonneet riskit varjostivat Suomen pankkisektorin toimintaympäristöä vuonna 2019. Samalla korot painuivat matalammiksi ja yhä laaja-alaisemmin negatiivisiksi ja odotukset ennätysmatalien korkojen jakson pitkittymisestä vahvistuivat.

Toimintaympäristön kohonneista riskeistä huolimatta Suomen pankkisektorin keskimääräiset vakavaraisuussuhteet vahvistuivat ja pysyivät eurooppalaista keskitasoa¹ korkeampina vuonna 2019 (Kuvio 1). Suomen pankkisektorin keskimääräinen kokonaisvakavaraisuussuhde oli vuoden 2019 lopussa EU-alueen kuudenneksi korkein ja ydinvakavaraisuussuhde kymmenenneksi korkein. Suomen pankkisektorin 13 luottolaitosryhmästä tai luottolaitoksesta seitsemän vahvisti vakavaraisuussuhteitaan vuoden 2019 aikana. Pankkiryhmäkohtaisten ydinvakavaraisuussuhteiden alin arvo oli 13,4 % (12/2018: 12,1 %).

Kuvio 1. Suomen pankkisektorin vakavaraisuussuhteet ja -vaatimukset

Lähde: Finanssivalvonta

Riskipainotettujen vakavaraisuussuhteiden lisäksi Suomen pankkisektorin riskipainottoman omavaraisuusaste (leverage ratio) vahvistui hieman ja oli 5,9 % vuoden 2019 lopussa (12/2018: 5,8 %). Suomen pankkisektorin keskimääräinen omavaraisuusaste on hieman eurooppalaista keskitasoa (5,3 %) korkeampi.

Vakavaraisuussuhteet vahvistuivat erityisesti vuoden 2019 toisella puoliskolla ydinpääoman kasvun ja riskipainotettujen erien laskun myötä (Kuvio 2). Ydinpääoman 0,7 mrd. euron kasvua (+1,8 %) vuonna 2019 selittivät pääasiassa voittovarojen kasvu ja Nordean osingonjakopolitiikan muutos. Riskipainotetut

¹ EU-alueen pankkien keskimääräinen ydinvakavaraisuussuhde oli 15,0 % ja kokonaisvakavaraisuussuhde 18,8 % syyskuussa 2019.

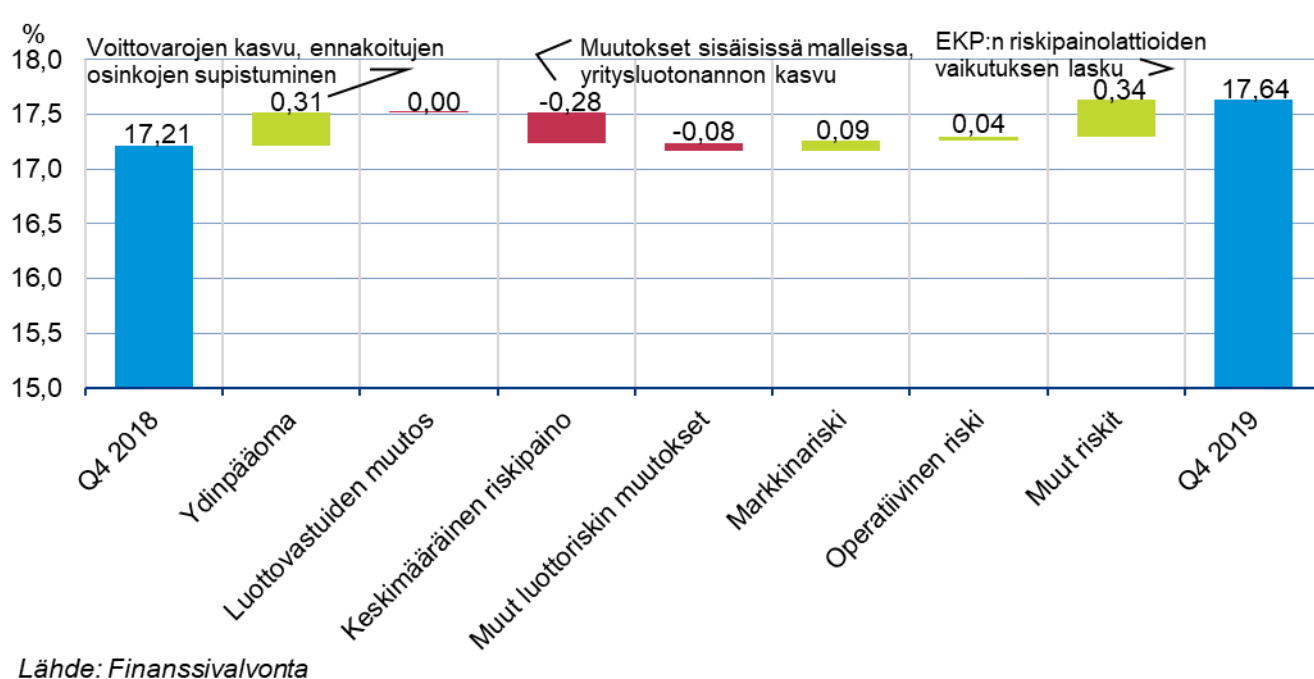
Pankkisektorin vakavaraisuus vahvistui – ker- taluonteiset erät supistivat liikevoittoa

17.3.2020 Julkinen

3 (16)

erät laskivat puolestaan noin 1,5 mrd. eurolla (-0,7 %) vuoden 2019 aikana, mitä selittivät erityisesti markkinariskin supistuminen sekä Euroopan keskuspankin (EKP) Nordean sisäisille luottoriskimalleille asettamien rajoitteiden muutokset¹.

Kuvio 2. Suomen pankkisektorin ydinvakavaraisuussuhteen muutos vuonna 2019

Riskipainotettujen erien laskua ja vakavaraisuussuhteiden parantumista jarrutti erityisesti yritysluottojen vahva kasvu alkuvuonna 2019. Pankkisektorin yritysluotot kasvoivat vuoden 2019 aikana noin 7,3 mrd. eurolla (+4,3 %), josta hieman yli puolet selittyi suomalaisten yritysluottojen kasvulla (+6,0 %). Yritysluotot kasvoivat Suomessa erityisesti kiinteistö- ja rakennussektorilla, hallinto- ja tukipalveluissa sekä ammatillisen, tieteellisen ja teknisen toiminnan aloilla.

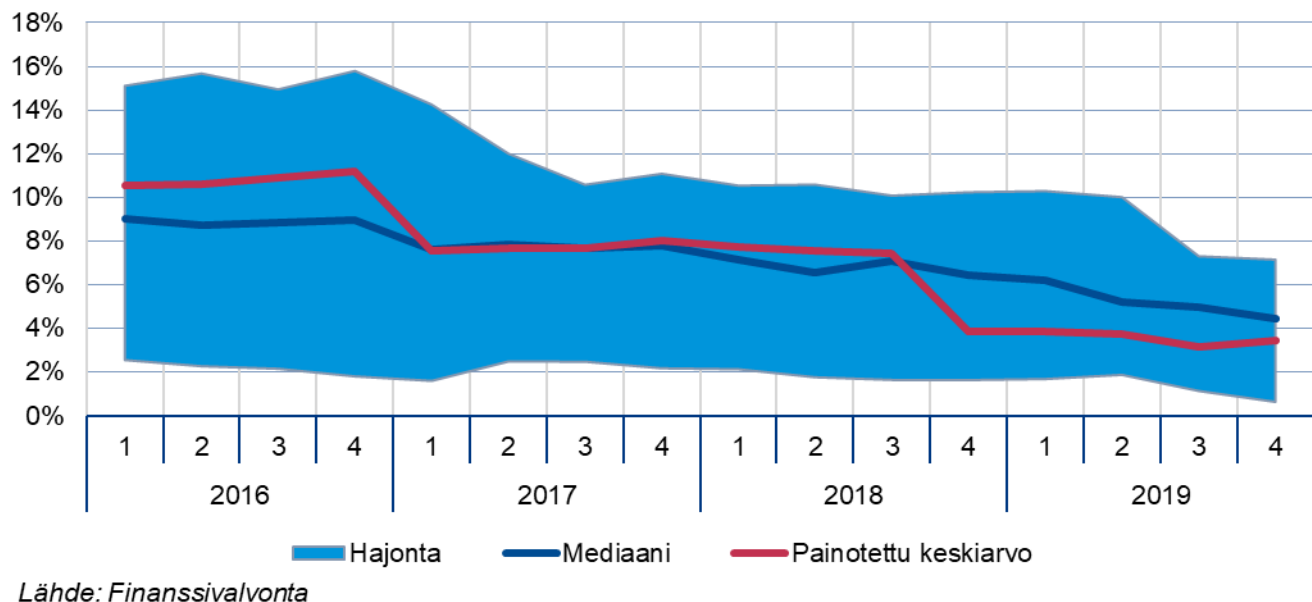
Ylimääräisten pääomapuskurien laskutrendi jatkui – Suomen pankkisektorin häiriönsietokyky kuitenkin euroalueen keskimääräistä tasoa vahvempi

Vakavaraisuussuhteiden vahvistumisesta huolimatta Suomen pankkisektorin ylimääräisten pääomapuskurien² laskutrendi jatkui vuonna 2019, kun pääomavaatimukset kasvoivat omia varoja voimakkaammin. Suomen pankkisektorin riskipainotettuihin eriin suhteutettu omien varojen ylijäämä laski 4,1 prosenttiin (12/2018: 4,5 %). Pankkisektorin ylimääräisten pääomapuskurien keskimääräistä arvoa nostavat luottoyhteisöt, joiden vakavaraisuussuhteet ja ylimääräiset pääomapuskurit ovat huomattavasti talletuspankkiryhmiä korkeammat. Suomalaisten talletuspankkiryhmien ylimääräisten pääomapuskurien painotettu keskiarvo supistui 3,4 prosenttiin (12/2018: 3,9 %) ja mediaani 4,5 prosenttiin (12/2018: 6,4 %) vuonna 2019 (Kuvio 3).

¹ Nordean ruotsalaisten ja norjalaisten liikekiinteistövuokaudellisten luottojen riskipainolattiat laskivat, kun lattioiden standardimenetelmiin perustuvat tasot muutettiin EU:n vakavaraisuusasetuksen mukaisiksi.

² Ylimääräisellä pääomapuskurilla tarkoitetaan omien varojen ylijäämää vakavaraisuusvaatimuksiin verrattuna. Vakavaraisuusvaatimuksiin luetaan 8 prosentin minimivaatimus, 2,5 prosentin kiinteä lisäpääomavaatimus, laitoskohtainen muuttuva lisäpääomavaatimus, O-SII-järjestelmäriskipuskurivaatimus sekä harkinnanvarainen lisäpääomavaatimus (pilari 2 -vaatimus).

Kuvio 3. Suomalaisien talletuspankkiryhmien ylimääräiset pääomapuskurit

Lähde: Finanssivalvonta

Ylimääräisten pääomapuskurien supistuminen oli laaja-alaista, sillä lähes kaikkien talletuspankkiryhmien ylimääräiset pääomapuskurit supistuivat vuonna 2019. Suomalaispankkien pääomavaatimuksia kasvattivat erityisesti heinäkuussa 2019 voimaan astunut järjestelmäriskipuskuri, muiden Pohjoismaiden asettamien muuttuvien lisäpääomavaatimusten kiristykset sekä harkinnanvaraisten lisäpääomavaatimusten (ns. pilari 2 -vaatimukset) kasvu.

Suomen pankkisektorin ylimääräiset pääomapuskurit vastaavat suuruudeltaan euroalueen merkittävien pankkien keskimääräistä tasoa. Suomalaispankkien keskimääräinen omien varojen vaatimus on puolestaan selvästi euroalueen keskimääräistä tasoa korkeampi¹, mitä selittävät suomalaispankkien O-SII- ja järjestelmäriskipuskurien sekä laitospohjaisen muuttuvan lisäpääomavaatimuksen keskimääräistä korkeammat tasot. Suomen pankkisektorin ylimääräisten pääomapuskurien ja keskimääräistä korkeampien makrovakausvaatimusten muodostama tappiopuskuri (10,1 %²) toimintaympäristön äkillisten ja voimakaiden häiriötilanteiden varalle onkin selvästi euroalueen keskimääräistä tasoa (8,0 %) vahvempi.

Rahoitus- ja vakuutusryhmittymien vakavaraisuussuhde heikkeni sektorin rakennemuutosten myötä

Rahoitus- ja vakuutusryhmittymien keskimääräinen vakavaraisuussuhde³ heikkeni 1,23:een vuonna 2019 (12/2018: 1,52) sektorin rakennemuutosten seurauksena. Sampo-konserniin ei enää lokakuusta

¹ EKP:n julkaisemien, vuoden 2019 valvojan arvioiden tulosten valossa euroalueen merkittävien pankkien keskimääräinen kokonaisvakavaraisuusvaatimus oli noin 13,7 %. Suomen pankkisektorin keskimääräinen kokonaisvakavaraisuusvaatimus Nordean väliaikaiset omien varojen vaatimukset huomioiden oli 17,2 % vuoden 2019 lopussa. Vuoden 2020 alussa Nordean väliaikaiset vaatimukset päättyivät, ja suomalaispankkien keskimääräinen kokonaisvakavaraisuusvaatimus oli arviolta 15,9 %.

² Vuoden 2020 alussa voimaan astuneilla vaatimuksilla suomalaispankkien keskimääräisen tappiopuskurin suuruus on arviolta 11,4 % riskipainotetuista eristä.

³ Rahoitus- ja vakuutusryhmittymien vakavaraisuussuhde saadaan suhteuttamalla omat varat omien varojen kokonaisvaatimukseen (ml. pankkitoiminnan lisäpääomavaatimukset). Näin ollen vakavaraisuussuhde 1,0 vastaa käytännössä tasoa, jolloin omat varat riittävät juuri ja juuri kattamaan pankki- ja vakuutustoiminnan yhteenlasketun pääomavaatimuksen. Vakavaraisuussuhteen lasku alle 1,0:n tarkoittaisi käytännössä lisäpääomavaatimusten alituksesta seuraavien viranomaisvelvoitteiden (esim. voitonjakorajoitteet) voimaan astumista.

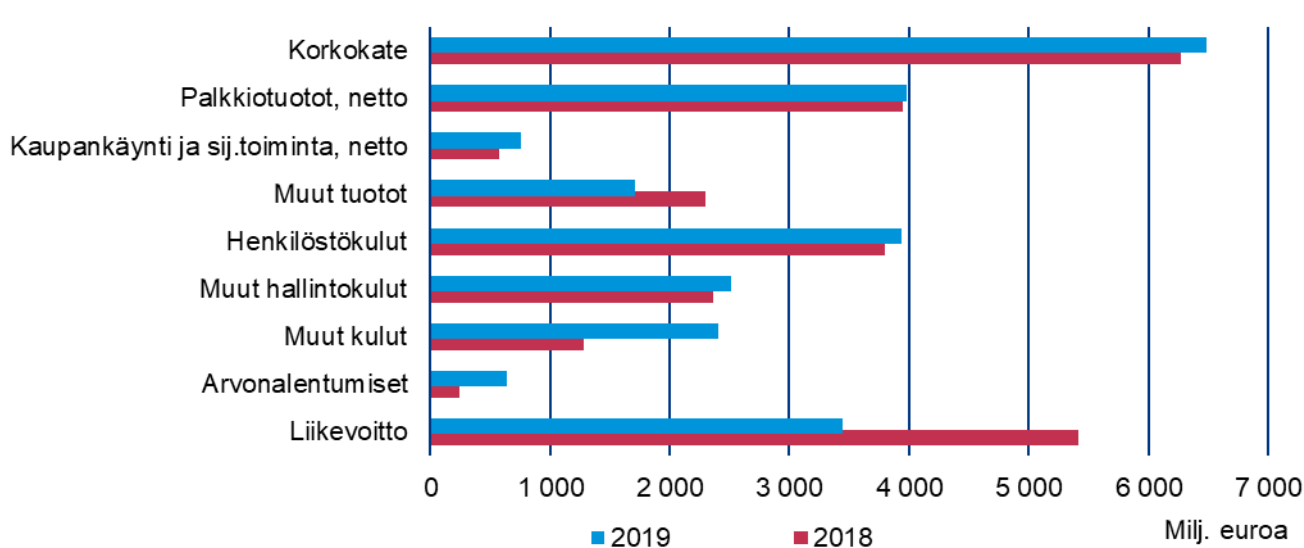
2019 lähtien sovellettu rahoitus- ja vakuutusryhmittymiä koskevia vakavaraisuussääntöjä. Nordea-konserni puolestaan luokiteltiin rahoitus- ja vakuutusryhmittymäksi syyskuussa 2019, minkä seurauksena sektorin omat varat ja omien varojen yhteenlasketut vaatimukset kasvoivat huomattavasti. Rakennemuutoksen myötä pankkitoiminnan osuus sektorin omien varojen kokonaisvaatimuksesta nousi 88 prosenttiin (12/2018: 66 %). Loppuosa (12 %) omien varojen vaatimuksesta tulee vakuutustoiminnasta.

Pankkisektorin liiketulos heikkeni kertaluonteisten erien vaikutuksesta

Pankkisektorin liiketulos heikkeni noin kolmanneksella edellisestä vuodesta (Kuvio 4) ja vuoden 2019 liiketulos oli 3,4 mrd. euroa (12/2018: 5,4 mrd. euroa). Liiketuloksen heikennyksen taustalla ovat Nordean viime vuoden kolmannella neljänneksellä tekemät kertaluonteiset alaskirjaukset. Pankkisektorin liiketulosta rasittivat erityisesti IT-järjestelmään kohdistunut alaskirjaus, järjestelykuluvaraus sekä luottojen arvonalentumiset.

Varsinaisen liiketoiminnan tuotot kuitenkin kehittyivät suotuisasti korkokatteen, palkkiotuottojen ja kaupankäynnin ja sijoitustoiminnan nettotuottojen kasvaessa edellisestä vuodesta. Tosin myös kulut kasvoivat, mutta henkilöstökulujen kasvun taustalla ovat vertailukaudella alhaisiksi jääneet henkilöstökulut liittyen vuonna 2018 toteutettuun lakisääteisen työeläkevastuun siirtoon. Tämä huomioiden pankkisektorin henkilöstökulut laskivat hieman vertailuvuodesta. Kokonaisuudessaan pankkisektorin kulut kasvoivat ja kasvu tulee edellä mainituista kertaluonteisista eristä. Lisäksi lähes kaikkien pankkien arvonalentumiskirjaukset kasvoivat. Arvonalentumisten kasvusta huolimatta niiden taso suhteessa luottokantaan säilyi edelleen alhaisena 0,14 prosentissa.

Kuvio 4. Suomen pankkisektorin tuloslaskelmaerien vuosimuutos

Lähde: Finanssivalvonta

Korkokate on merkittävin tuottoerä, ja sen osuus tuotoista kasvoi edelleen. Korkokate muodostaakin jo yli puolet pankkisektorin tuotoista. Myös palkkiotuotot olivat lievässä kasvussa. Palkkiotuotoista suurin osa on arvopaperisidonnaisia tuottoja, suurimpana yksittäisenä eränä on omaisuudenhoidosta saadut tuotot. Korkokate ja palkkiotuotot muodostavat yhdessä yli 80 % pankkisektorin tuotoista.

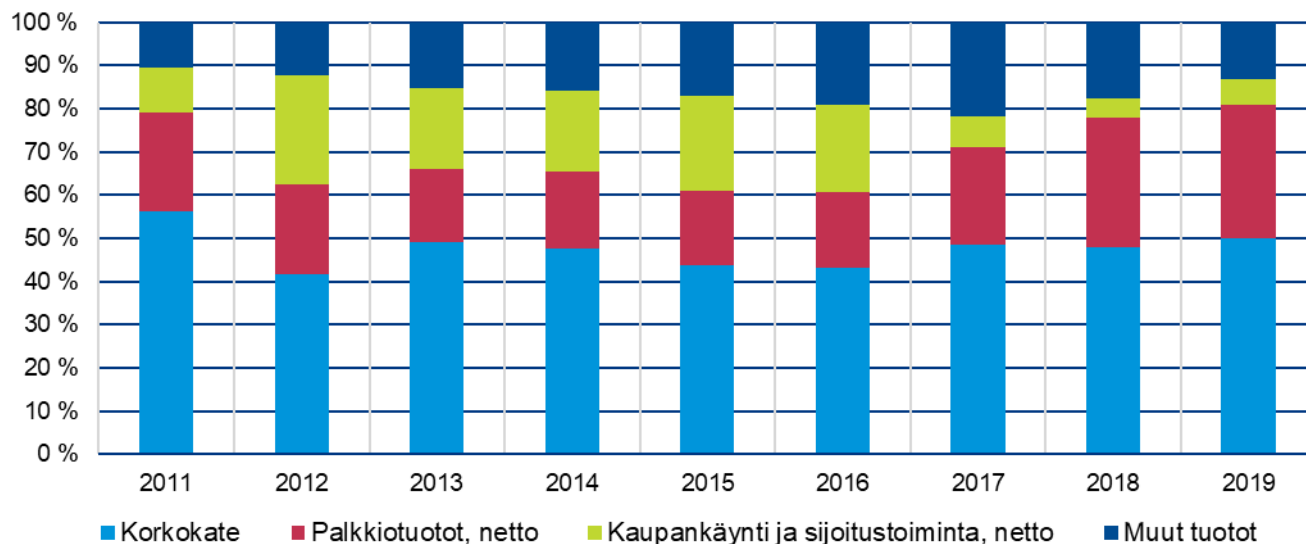
Pankkisektorin vakavaraisuus vahvistui – kertaluonteiset erät supistivat liikevoittoa

17.3.2020 Julkinen

6 (16)

Kaupankäynnin ja sijoitustoiminnan nettotuottojen kasvu johtui markkina-arvojen muutoksista. Sijoitustoiminnan tuottojen kehityksessä pankkien välinen hajonta oli kuitenkin erittäin suurta. Osalla pankeista rahoitusinstrumenttien arvonmuutokset vaikuttivat tulokseen positiivisesti, kun taas osalla ne selittävät tuloksen heikentymisestä.

Kuvio 5. Suomen pankkisektorin tuottojen jakauma

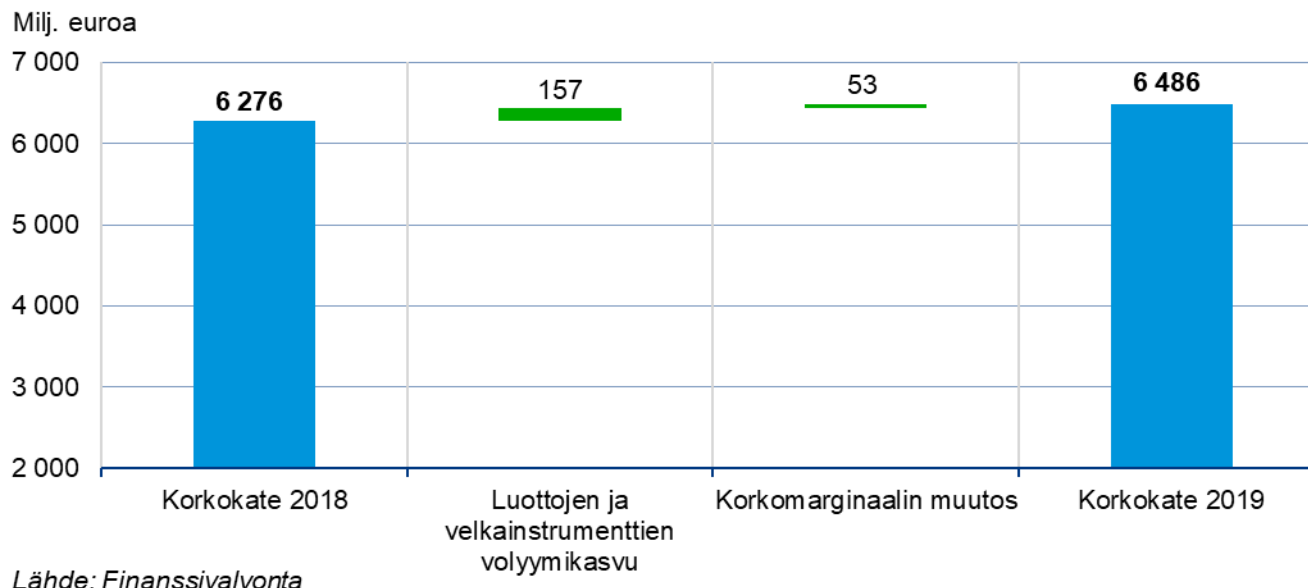

Lähde: Finanssivalvonta

Luottokannan kasvu ja edullinen varainhankinta kasvattivat korkokatetta

Korkokate parani noin 3 % edellisestä vuodesta luottokannan volyymikasvun ja edullisen varainhankinnan siivittämänä. Luottokanta kasvoi edellisestä vuodesta noin 5 % yritys- ja kulutusluottokannan kasvassa nopeimmin. Korkokatteen ja taseen korollisten saamisten suhteena laskettu korkomarginaali oli vuoden lopussa 0,98 % (12/2018: 0,97 %), mikä myös edesauttoi korkokatteen kasvua. Marginaalitaso on kuitenkin edelleen Euroopan alhaisimpia. Negatiivisilla koroilla oli korkokatetta pienentävä vaikutus, sillä pankit maksoivat negatiivisia korkoja 46 milj. euroa enemmän kuin hyötyivät niistä varainhankinnassaan.

Kuvio 6. Suomen pankkisektorin korkokatteen muutos vuodentakaiseen verrattuna

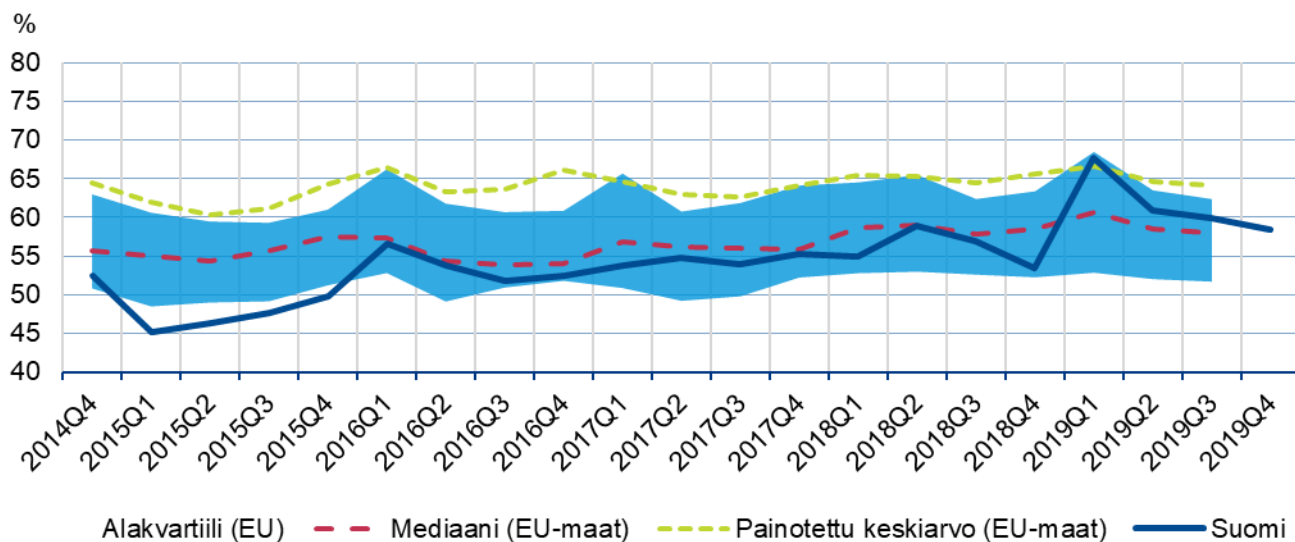

Suomen pankkisektorin tehokkuus on edelleen hieman eurooppalaista keskitasoa parempi

Pankkisektorin tehokkuus kulut/tuotot-suhteella mitattuna heikkeni vuoden 2019 aikana noin 58 prosenttiin (12/2018: 54 %), mikä on edelleen hieman parempi kuin pidemmän aikavälin painotettu keskiarvo EU-alueella (Kuvio 7). Suomessa erot pankkien välillä ovat kaventuneet ja korkeimmatkin suhdeluvut ovat painuneet alle 75 prosenttiin.

Pankkisektorin rakenne sekä liiketoimintamallit säilyivät vuoden 2019 aikana pitkälti ennallaan ja viime aikojen rakennejärjestelyt saatiin pitkälti vietyä loppuun. Kannattavuuden ja tehokkuuden paranemista tavoitellaan tuottoja kasvattamalla sekä ottamalla käyttöön uusia teknologioita. Pankkien IT-kulut ovat olleet kasvussa niiden panostaessa uusien teknologioiden käyttöön ja digitaalisten palveluiden kehittämiseen. Tämä on osaltaan vaikuttanut tehokkuutta kuvaavien suhdelukujen heikkenemiseen. Pidemmällä aikavälillä automaation ja digitalisaation odotetaan tehostavan toimintaa ja parantavan kannattavuutta.

Kuvio 7. Suomen ja EU:n pankkisektoreiden kulut/tuotot-suhteen kehitys

Lähteet: EKP, Finanssivalvonta

Sääntelymuutokset lisäävät kilpailua ja tunnistusmenetelmien turvallisuutta

Uusi sääntely ja viranomaisten vaatimukset edellyttävät IT-järjestelmien kehittämistä ja näkyvät kulujen kasvuna. Sääntelymuutokset mahdollistavat myös uusien palveluiden tarjoajien tulon markkinoille, mikä lisää kilpailua.

Syyskuussa 2019 täysimääräisesti voimaan tullut toinen maksupalveludirektiivi (PSD2) velvoittaa pankkeja avaamaan rajapinnat maksutileihin tilitieto- ja maksutoimeksiantopalvelujen tarjoajille, jotta näillä on mahdollisuus tarjota uusia maksupalveluja asiakkaille. Osalle pankeista tämä vaatii vielä lisäpanostuksia, koska kaikkien pankkien tarjoamat rajapinnat eivät vielä täytä kaikkia vaatimuksia. Finanssivalvonta onkin vaatinut pankeilta suunnitelmia puutteiden korjaamiseksi.

Sääntely edellyttää myös muutoksia tunnistusmenetelmiin, joita hyödynnetään esimerkiksi maksutilien käyttämisessä tietoverkon välityksellä. Suomessa pankeilla käytössä olevat painetut tunnuslukulistat ovat helposti kopioitavissa, minkä vuoksi ne eivät nyky muodossa käytettynä täytä uuden sääntelyn turvallisuusvaatimuksia. Pankit ovat panostaneet uusien tunnistusmenetelmien, erityisesti tunnistussovellusten, kehittämiseen.

Pankkien konttoriverkosto supistunut

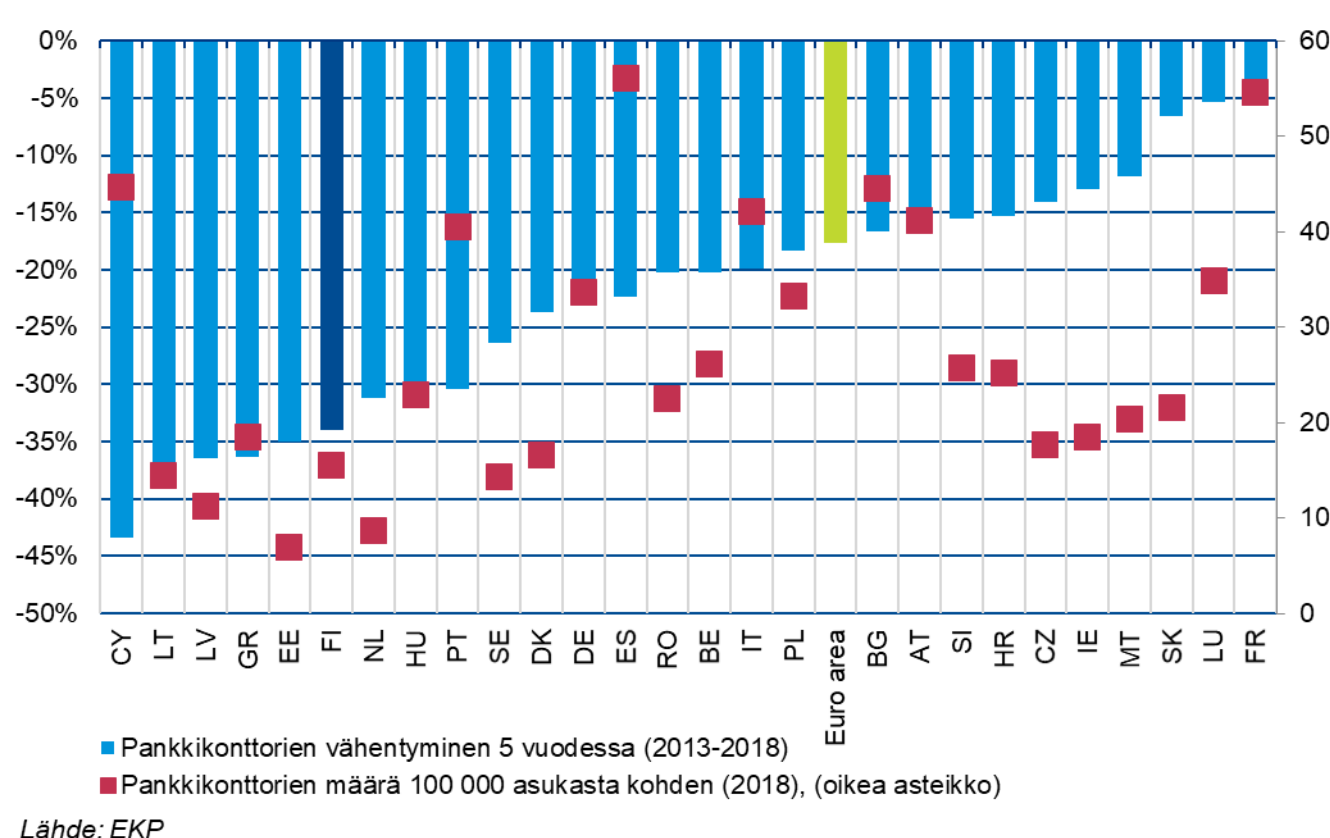
Matalan korkotason ympäristössä kannattavuutta ja toiminnan tehokkuutta on turvattu myös konttoriverkoston supistamisella. Suomen pankkisektorin konttoriverkosto on supistunut nopeasti vuosien 2013 ja 2018 välillä, ja noin joka kolmas pankkikonttori on lopetettu. Vuoden 2018 lopussa pankkikonttoreita oli 858, joten pankkisektorimme on EU-alueen harvimpia suhteutettuna väkimäärään. Samanaikaisesti työntekijöiden määrä on vähentynyt noin 7 prosentilla. Myös pankkisektorimme työntekijämäärä suhteessa väestöön on Euroopan alhaisimpia.

Konttoriverkoston tehostaminen on näkynyt hidastuneena kulujen kasvuna. Pankkisektorin rakenne on muuttunut melko paljon tarkastelussa olevien vuosien aikana, mutta karkeasti arvioiden vertailukelpoiset

henkilöstökulut ovat säilyneet lähes ennallaan koko tarkastelujakson ajan. Sen sijaan hallintokulut, jotka pitävät sisällään IT-kehittämiskulut, ovat kasvaneet. Kokonaiskulujen kasvun pitäminen maltillisena on edesauttanut Suomen pankkisektorin tehokkuuden säilymistä parempana kuin EU:ssa keskimäärin.

Konttoriverkoston osalta muutostrendi on jatkunut jo pidempään. Viimeisen kymmenen vuoden (2008–2018) aikana konttoreiden määrä on puolittunut ja työntekijämäärä vähentynyt lähes viidenneksellä.

Kuvio 8. EU-maiden pankkien konttoriverkoston kehitys 5 vuoden aikana (2013–2018)

Lähde: EKP

Yritysten ja kotitalouksien järjestämättömät saamiset maltillisella tasolla

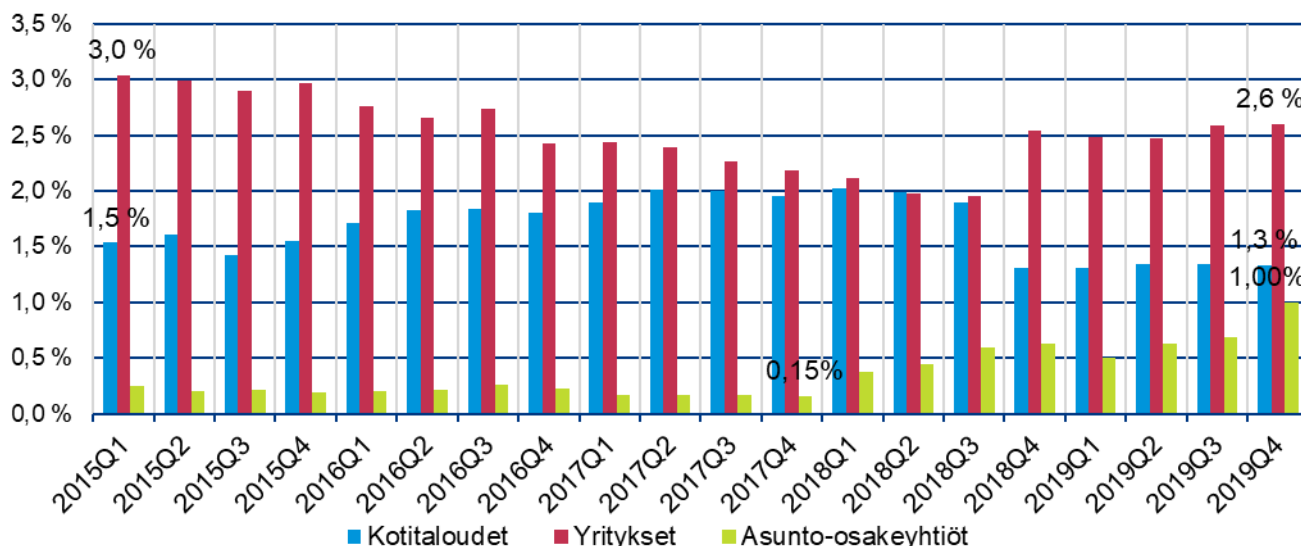
Kokonaisuudessaan yritysluottojen järjestämättömien saamisten osuus pysyi edellisten kvartaalien tasolla. Euromääräisesti katsottuna järjestämättömiä saamisista oli eniten (kattavat kaikista yritysluottojen järjestämättömistä noin 65 %):

- teollisuudessa (4,6 % sektorin luottokannasta)
- maa-, metsä- ja kalataloudessa (7,6 %)
- kuljetuksessa ja varastoinnissa (4,9 %)
- kiinteistöalan toiminnassa (0,7 %)
- kaivostoiminnassa ja louhinnassa (18,5 %).

Järjestämättömien saamisten osuus asunto-osakeyhtiölainoissa on edelleen alempi kuin yritys- ja kotitalousluotoissa, mutta osuuden kasvuvauhti on ollut merkittävää vuodesta 2018 lähtien. Nousun selittää

joidenkin uudiskohteiden rakennuttajien maksuvaikeudet (Kuvio 9)¹. Kotitaloussektorilla järjestämättömien saamisten osuus pysyi yritysluottojen tapaan edellisten kvartaalien tasolla.

Kuvio 9. Järjestämättömät saamiset suhteessa luottokantaan kotitalous- ja yrityssektoreilla sekä asunto-osakeyhtiölainoissa

Lähde: Finanssivalvonta

Kotitalouksien velkaantumisaste² oli vuoden 2019 kolmannella kvartaalilla 127,2 %³. Laskua edellisten kvartaalien (3/2019 ja 6/2019: 128,5 %) ennätystasosta selitti kertaluonteinen veronpalautusten ajoituksen muutos. Velkaantumisaste on lähes yhtäjaksoisesti noussut noin parinkymmenen vuoden ajan. Kotitalouksien velkaantumisasteeseen vaikuttava taloyhtiölainakanta kasvoi vuodessa yli 15 % ja oli vuoden 2019 kolmannella neljänneksellä 17,3 mrd. euroa⁴. Yhtiölainat ovat olleet suurin yksittäinen kotitalouksien velkaantumisastetta kasvattanut erä jo vuodesta 2013 lähtien.

Järjestämättömien saamisten osuus asuntoluotoista pysyi ennallaan ja on maltillisella tasolla. Kulutusluotoissa järjestämättömien saamisten osuuden vuoden mittainen nousutrendi katkesi 2019 viimeisellä kvartaalilla (Kuvio 10). Uusia maksuhäiriöitä oli 20 % enemmän vuonna 2019 kuin vuonna 2018, ja maksuhäiriöisten henkilöiden määrä kasvoi 1,3 prosentilla vuonna 2019 vuoteen 2018 verrattuna⁵. Maksuhäiriöiden kasvu ei kuitenkaan näy luottolaitosten kotitalousluottojen järjestämättömien saamisten pidemmän ajan kehityksessä.

Finanssivalvonta laati viime vuonna teema-arvion kulutusluotoista, jossa selvitettiin mm. luottolaitosten myöntämien vakuudettomien kulutusluottojen luottoriskitasoa sekä mahdollisia eroja ulkomaisten ja kotimaisten toimijoiden riskinottohaluudessa. Teema-arvion merkittävin havainto oli se, että kolme toimijaa tutkituista yhdeksästä myöntävät luottoja, vaikka luottosopimuksesta johtuvat velvoitteet liian suurella todennäköisyydellä jäävät täyttämättä. [Lue lisää Finanssivalvonta tutki kulutusluottojen luottoriskitasoa -artikkelista.](#)

¹ Aggregaatissa mukana ulkomaisten luottolaitosten talletuspankkitoimintaa Suomessa harjoittavat sivuliikkeet.

² Kotitalouksien velat jaettuna käytettävissä olevilla tuloilla.

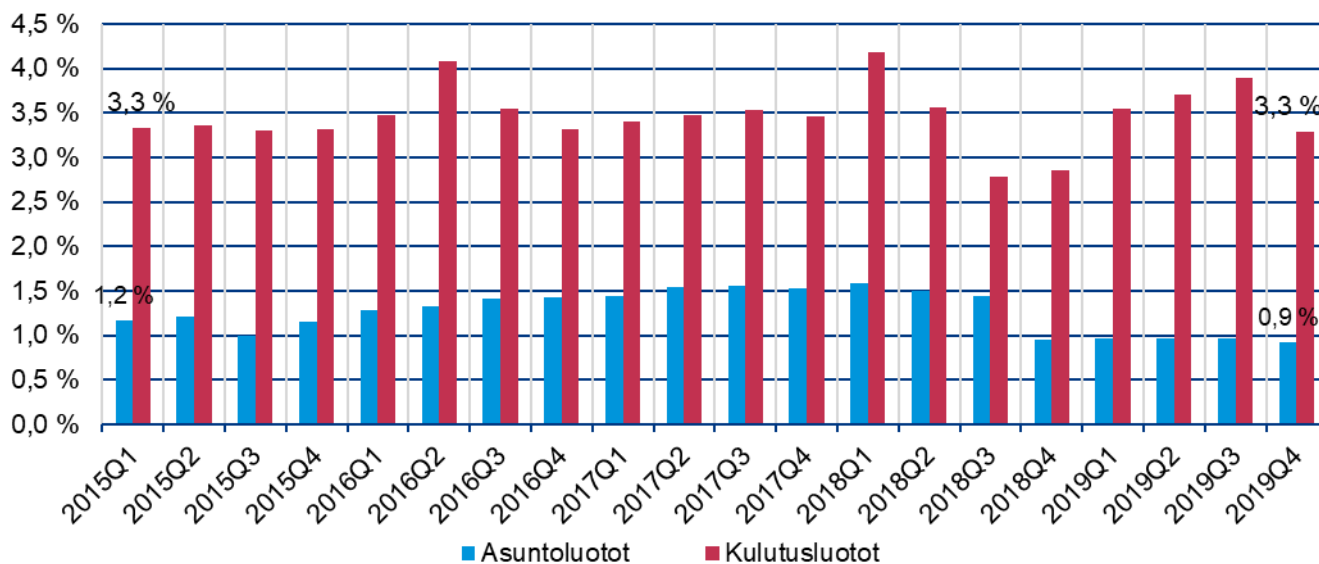
³ Lähde: Tilastokeskus, kotitalouksien velkaantumisaste.

⁴ Lähde: Tilastokeskus, kotitalouksien velkaantumisaste.

⁵ Lähde: Suomen Asiakastieto Oy

Eurooppalaisessa vertailussa järjestämättömien saamisten määrä Suomessa on maltillinen. EU-alueella sekä kotitalouksien että yritysten järjestämättömien saamisten osuus sektorin luotoista vuoden 2019 kolmannella neljänneksellä oli yli kaksinkertainen verrattuna Suomeen.

Kuvio 10. Järjestämättömät saamiset suhteessa luottokantaan asunto- ja kulutusluotoissa

Lähde: Finanssivalvonta

Kiinteistömarkkinalähtöiset riskit kasvaneet viime vuosina

Kiinteistövakuudellisten luottojen osuus kaikista pankkien myöntämistä luotoista oli noussut kolmessa vuodessa 40 prosentista 56 prosenttiin vuoden 2019 viimeisellä kvartaalilla. Kotitalouksien osuus kaikista kiinteistövakuudellisista luotoista oli noin 69 %. Pankkien taloudellinen tila on entistä riippuvaisempi kiinteistömarkkinoiden kehityksestä. Riskinä on luottotappioiden nousu, jos kiinteistöjen hinnat ja niiden vakuusarvot laskevat ja lainanottajille tulee samalla maksuvaikeuksia. Riskiä lisää luotonannon keskittyneisyys kiinteistövakuudellisiin luottoihin.

Pankkisektorin maksuvalmius LCR:lla mitattuna vahva

Kotimaisen pankkisektorin maksuvalmius on vahva LCR-suhdeluvulla mitattuna. LCR-suhdeluku oli 166 % vuoden 2019 lopussa, ja se on selvästi yli 100 prosentin viranomaisvaateen sekä EU-alueen keskitason 148 % (9/2019). Viranomaisvaateen yli oleva suhdeluku kertoo, että maksuvalmiusvaateen täyttämiseen kelpaavat likvidit varat kattavat vähintään 30 päivän stressiperiodin mukaiset nettoulosvirtaukset. LCR kattaa siten vain kumulatiiviset nettoulosvirtaukset 30 päivän periodilla eikä se huomioi yksittäisiä maturiteettieroja 30 päivän sisällä eikä 30 päivän jälkeen.

Kotimaisten pankkien LCR-kelpoiset likvidit varat maksuvalmiussäätelyssä määritellyt kertoimet huomioiden (suhdeluvun osoittaja) olivat 136 mrd. euroa vuoden lopussa, mikä oli 17 % kokonaisvaroista. LCR-reservit koostuvat pääosin kaikkein likvideimmistä eli tason 1 varoihin luettavista eristä, joiden osuus yhteensä on 96 %. Merkittävimmät erät ovat ylimääräiset keskuspankkireservit, 35 % LCR-reserveistä, sekä erittäin hyvälaatuiset katetut joukkovelkakirjalainat, 27 % LCR-reserveistä. Erittäin hyvälaatuisen katettujen joukkovelkakirjalainojen osuus on selkeästi korkeampi kuin euroalueella keskimäärin (9/2019: 4,5 %). Kotimaisella pankkisektorilla katettuja joukkolainoja sisältyy myös tason 2 varoihin. Tason 2 varojen osuus LCR-puskureista on 4 %.

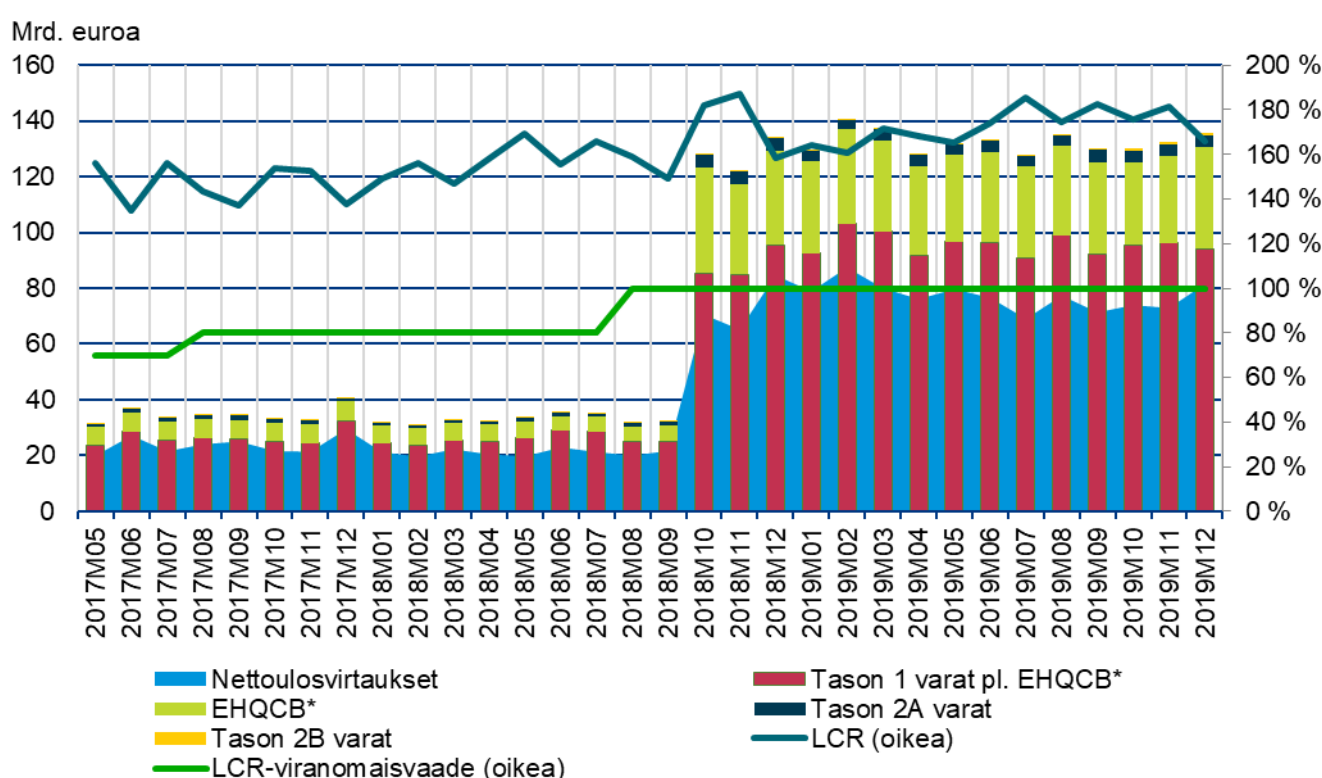
Pankkisektorin vakavaraisuus vahvistui – ker- taluonteiset erät supistivat liikevoittoa

17.3.2020 Julkinen

12 (16)

LCR-sääntelyn mukaisesti painotetuista likviditeetin ulosvirtauksista merkittävin erä oli talletukset, jotka muodostivat 58 % kaikista ulosvirtauksista. Talletusten ulosvirtauksista merkittävin oli ei-toiminnalliset talletukset, joiden osuus oli 39 % kaikista ulosvirtauksista. Suurta ulosvirtausta selittää osaltaan niihin sovellettavat 20–100 prosentin ulosvirtaukset, jotka perustuvat ajatukseen, että talletuksia ei pidetä yhtä pysyvinä kuin "toiminnallisia" talletuksia, jotka on tehty tallettajan liiketoiminnan tukemiseksi. Toiminnallisten talletusten osuus ulosvirtauksista oli 8 % ja vähittäistalletusten 10 %. Vieraan pääoman ehtoista arvopapereista aiheutuvat ulosvirtaukset olivat 19 % kaikista ulosvirtauksista.

Kuvio 11. Kotimaisen pankkisektorin LCR

Lähde: Finanssivalvonta

* Erittäin hyvälaatuiset katetut joukkolainat

Riippuvuus markkinavarainhankinnasta Suomen pankkisektorilla EU-alueen merkittävimpiä

Vaikka talletukset kotitalouksilta ja julkisyhteisöiltä ovat kotimaisten pankkien suurin yksittäinen varainhankintalähde 47 prosentin osuudella. Muihin eurooppalaisiin pankkeihin verrattuna kotimainen pankkisektori on voimakkaasti riippuvainen markkinavarainhankinnasta. Varainhankinnan markkinavetoisuutta kuvaava rakenteellinen rahoitusvaje eli luottojen suhde talletuksiin (LTD – Loan to Deposit) oli vuoden lopussa 158 %. Vaikka suhdeluku on laskenut 15 prosenttiyksikköä vuoden 2018 lopusta, LTD on Suomessa EU-alueen kolmanneksi korkein Tanskan ja Ruotsin jälkeen. LTD on EU-alueella keskimäärin 116 % (9/2019). Yli sadan prosentin suhdeluku kertoo, että pankkien on rahoitettava antolainauksensa

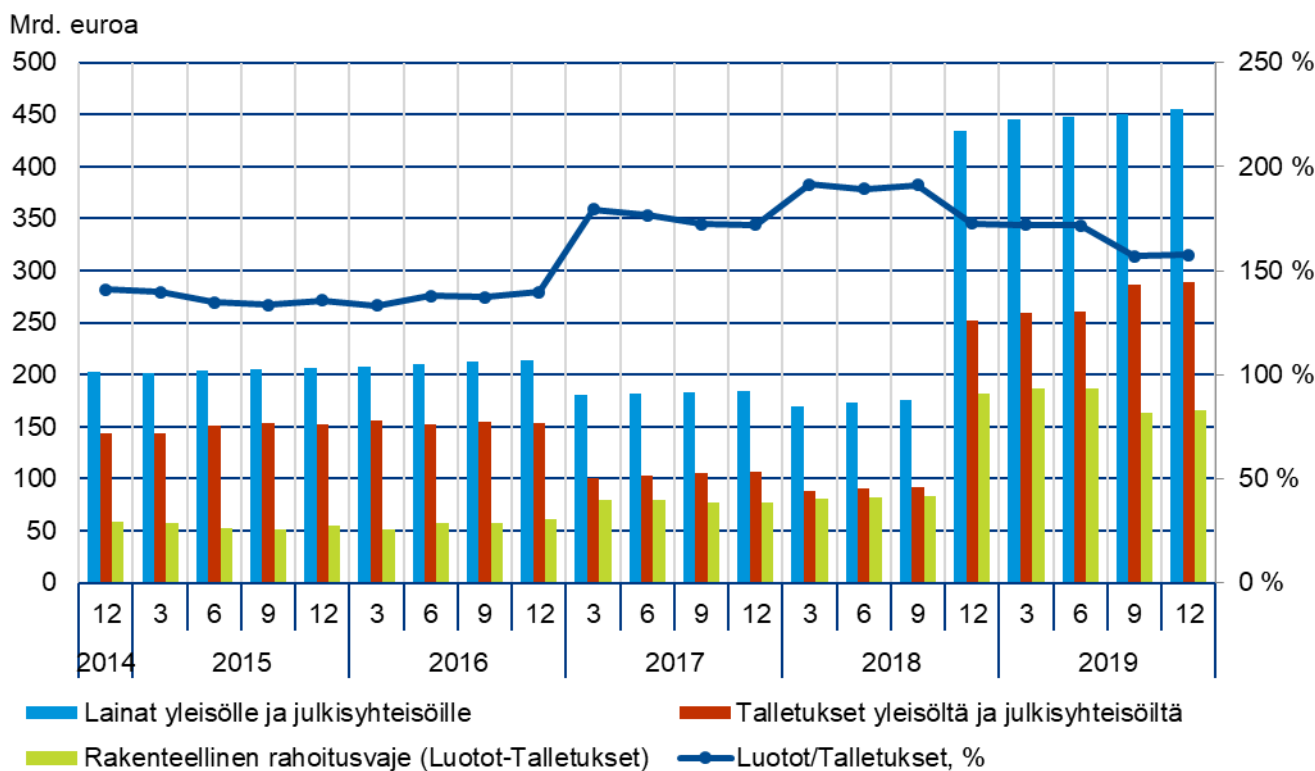
Pankkisektorin vakavaraisuus vahvistui – ker- taluonteiset erät supistivat liikevoittoa

17.3.2020 Julkinen

13 (16)

talletusten lisäksi myös markkinarahoituksella. Suomen korkea LTD-lukua selittävät osittain luottoyhteisöt¹, jotka eivät ota vastaan yleisötalletuksia, vaan ne rahoittavat antolainaustoimintaansa pelkästään markkinoilta haettavalla rahoituksella. LTD ilman luottoyhteisöjäkin oli vuoden lopussa korkea, 149 %.

Kuvio 12. Suomen pankkisektorin rakenteellinen rahoitusvaje

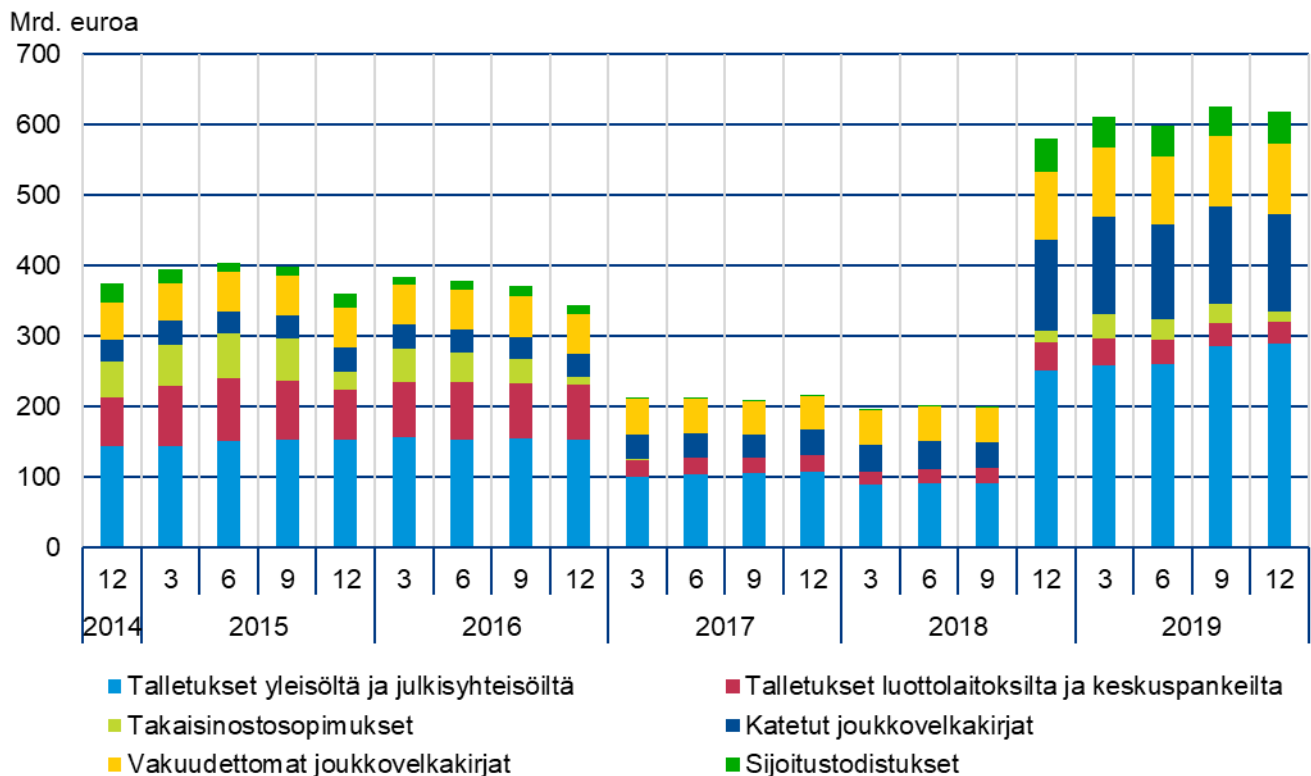

Lähde: Finanssivalvonta

Kotimaisen pankkisektorin varainhankinnasta 53 % (12/2018: 57 %) muodostuu markkinavarainhankinnasta sisältäen joukkovelkakirjalainojen ja sijoitustodistusten lisäksi myös talletukset luottolaitoksilta ja keskuspankeilta sekä takaisinostosopimukset. Markkinavarainhankinnan suuren määrän lisäksi varainhankintariskiä voi lisätä mm. varainhankinnan lyhyt maturiteetti, heikko hajautus ja varojen korkea sitoutuneisuuden aste. Kotimaisen pankkisektorin varainhankinta on melko hyvin hajautunut eri rahoituslähteisiin. Kolme merkittävintä lähdeä ovat katetut joukkolainat, vakuudettomat joukkolainat ja sijoitustodistukset, edustaen 22, 16 ja 7 % koko varainhankinnasta. Nämä osuudet ovat pysyneet lähes muuttumattomina vuoden 2018 lopusta. Alle 12 kuukauden aikana erääntyvien velkakirjojen osuus kaikista velkakirjoista oli 35 % vuoden 2019 lopussa.

¹Esim. Danske Kiinnitysluottopankki, Kuntarahoitus.

Kuvio 13. Kotimaisen pankkisektorin varainhankinnan rakenne

Lähde: Finanssivalvonta

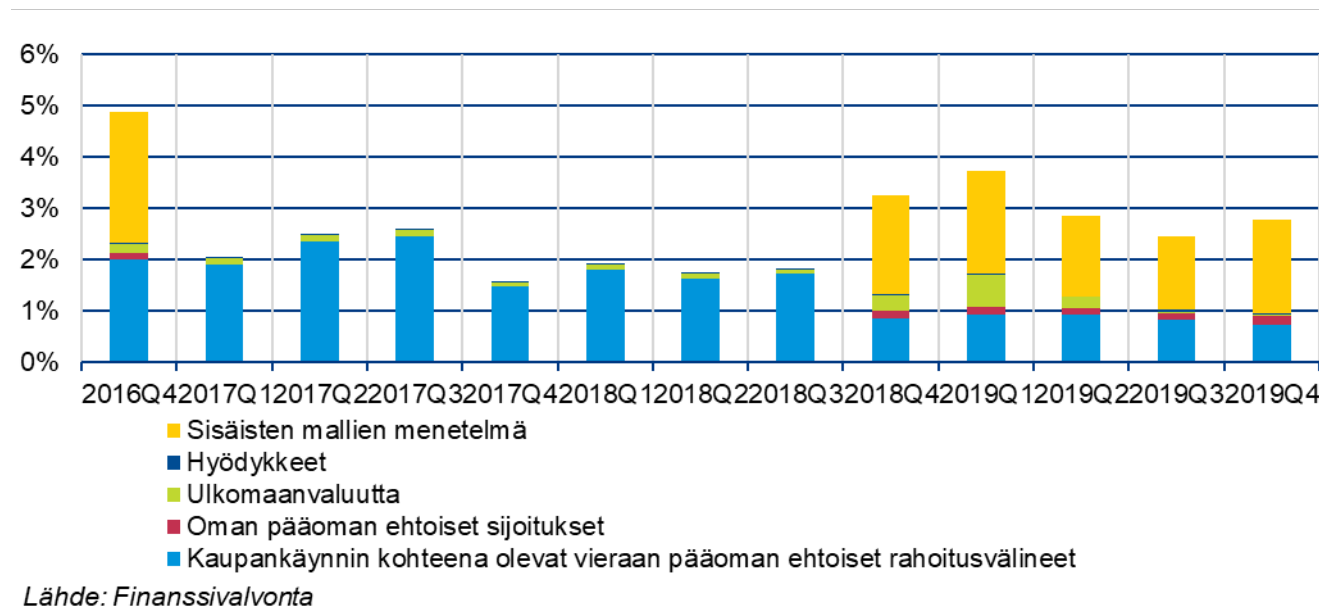
Suomen pankkisektorin varojen vakuussidonnaisuus (asset encumbrance) oli vuoden lopussa 29 % eli täsmälleen sama kuin vuotta aikaisemmin. Varojen vakuussidonnaisuus on Suomessa EU-alueen viidenneksi korkein ja hieman EU-alueen keskitasoa korkeampi (9/2019: 28 %). Vuoden 2019 lopussa eniten varoja sitoutui velkakirjojen vakuudeksi, noin 73 % sitoutuneista varoista. Toiseksi suurin sidonnaisuuden lähde oli johdannaiset 16 % osuudella. EU-alueella velkakirjat sitovat varoja huomattavasti vähemmän keskimäärin; vain 18 % sitoutuneista varoista. Suurin sidonnaisuuden lähde EU-alueella keskimäärin oli takaisinostosopimukset 30 prosentin osuudella.

Markkinariskipääomavaatimuksen osuus kaikista pääomavaateista maltillinen

Kotimaisen pankkisektorin kaupankäyntitarkoituksessa pidettävien rahoitusvarojen ja velkojen osuus koko taseesta oli vuoden lopussa 11 % (12/2018: 10 %). Vaikka kaupankäyntivarastoon liittyvät riskit ovat merkittäviä sektoritasolla, suurin osa kotimaisista pankeista ei harjoita trading-toimintaa.

Kotimaisen pankkisektorin markkinariskin pääomavaatimusten (pilari 1) osuus kaikista pääomavaateista oli 2,8 % vuoden lopussa (12/2018: 3,3 %). Markkinariskin sitova pääomavaatimus tulee kaupankäyntivarastossa oleville osake- ja korkoinstrumenteille sekä kaupankäyntivarastossa ja rahoitustaseessa oleville valuutta- ja hyödykepositioille. Kotimaisen pankkisektorin pääomavaateista määräytyi vuoden lopussa 65 % sisäisten mallien menetelmällä ja 35 % standardimenetelmällä.

Kuvio 14. Markkinariskin pääomavaatimusten osuus kaikista pääomavaateista

Pankeilla on rahoitustaseissaan käypään arvoon arvostettavia eriä, mutta niille pääomavaade muodostuu vain luottoriskin pääomavaateen mukaan. Näitä ovat esimerkiksi velkakirjat, joita pankit pitävät likvideettipuskureissaan. Kotimaisen pankkisektorin taseessa velkakirjaomistusten määrä oli vuoden lopussa 99,4 mrd. euroa eli 12,5 % koko sektorin yhteenlasketusta taseesta (12/2018: 14,1 %). Pankkien omistamiin velkakirjoihin liittyy korkoriskin lisäksi oleellisesti myös ns. spread-riski eli riski velkakirjan luottoriskimarginaalin äkillisestä muutoksesta.

Rahoitustaseen korkoriskin merkitys pienentynyt monilla pankeilla

Rahoitustaseen korkoriski on monille pankeille merkittävin markkinariski, mutta sen merkitys on pienentynyt asuntoluottojen nollakorkolattian tarjotessa suojaa korkojen laskua vastaan. Rahoitustaseen korkoriskiä mitataan tyypillisesti kahdesta eri näkökulmasta. Tuloriski kertoo, miten paljon pankkien rahoituskate muuttuu korkojen muutoksen seurauksena valitulla ajanjaksolla, tyypillisesti yhden vuoden aikana. Rahoitustaseen nykyarvoriski puolestaan kertoo, kuinka rahoitustaseen laskennallinen nykyarvo muuttuu korkotason muutosten seurauksena. Perinteisesti käytetyssä skenaariossa korkokäyrän oletetaan laskevan tai nousevan 200 korkopistettä. Tämän lisäksi pankkien odotetaan seuraavan rahoitustaseen korkoriskiä muillakin skenaariolla sisältäen myös käyrän muodon muutokset.

Enemmistö suomalaisista talletuspankeista arvioi, että korkotason 200 korkopisteen nousu parantaa niiden odotettua korkokatetta ja taseen nykyarvoa, kun taas korkotason laskun vaikutuksen arvioidaan olevan negatiivinen tai lähellä nollaa. Suomalaisen talletuspankkien korkoriski on epäsymmetrinen, sillä korkojen laskun negatiivisen vaikutuksen arvioidaan olevan pienempi kuin korkojen nousun positiivisen vaikutuksen. Epäsymmetrisyys johtuu osittain siitä, että euroissa korkotason lasku ei pienennä luottojen kokonaiskorkoa tai marginaalia nollaa alemmaksi sopimusehtojen vuoksi. Korkotason noustessa puolestaan lyhyisiin viitekorkoihin sidotut lainat reagoivat korkotason nousuun nopeammin kuin eräpäivättömät talletukset.

Kuvio 15. Korkokatteen suhteellinen muutos korkojen lasku- ja noususkenaariossa

